

УПОЗНАЈТЕ СРБИЈУ КРОЗ НОВА ЗАШТИЋЕНА ПОДРУЧЈА

Од формирања Министарства заштите животне средине 2017. године, закључно са 12. јуном 2020. године, када је Влада РС, усвојила Уредбу о проглашењу Специјалног резервата природе „Каленић”, повећана је укупна површина заштићених подручја са 575 310,00 ha, односно **6,51%** укупне површине Републике Србије, на 678.196 ha, што износи **7,66%** укупне површине Републике Србије.

Проглашено је 15 нових заштићених подручја од националног интереса чиме је број заштићених подручја у Републици Србији повећан на 471, од чега је 87 подручја од националног интереса.

Стратешки циљ Републике Србије, који је предвиђен и Просторним планом Републике Србије. јесте и повећање површине под заштитом на 12% територије.

Заштићена подручја су најбољи „алат“ којим се врши заштита природе и којим се директно штите дивље биљне и животињске врсте, односно успостављањем заштићених подручја знатно се постиже очување биодиверзитета. Та подручја су најоочуванији и најистакнутији репрезенти биолошке разноврсности и дивљине, географских и геолошких знаменитости и лепоте природе наше земље.

Заштићена подручја представљају живе пејзаже, који се не могу стварати без локалног становништва, које ту остварује своје економске планове и квалитет живота, наравно, све у складу са захтевима очувања природе и одрживог развоја.

Одрживи развој управо и подразумева управљање свим ресурсима, на начин који задовољава економске, друштвене и естетске потребе локалног становништва.

Ради очувања природе у заштићеним подручјима примењује се тростепени режим заштите и то: режим заштите I степена, као режим строге заштите, режим заштите II степена или режим активне заштите, и режим заштите III степена, као слободнији режим заштите са контролисаним коришћењем природних ресурса и простора .

ПАРК ПРИРОДЕ „ЗЛАТИБОР”

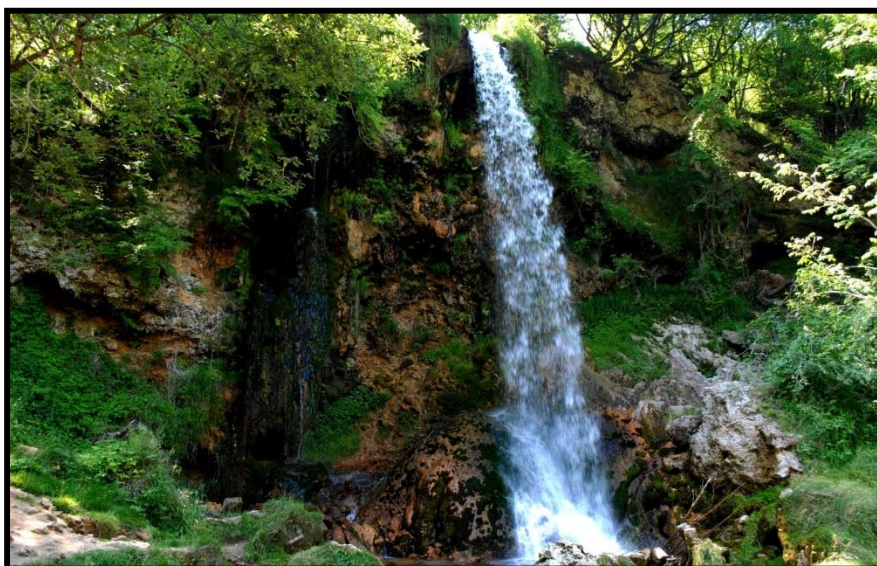
Парк природе „Златибор”, ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Парка природе „Златибор” износи **41.923,26 ha**, и обухвата општине Чајетина, Ужице, Нову Варош и Прибој.

Парк природе „Златибор” има карактер висоравни, испресецан је клисурама и кањонским долинама бројних река. На простору Златиборске висоравни евидентирано је 37 објеката геонаслеђа. Једно од највреднијих подручја Парка природе „Златибор” је кањонска долина реке Увац, са бројним долинским меандрима, чије су воде према постојећим индикаторима у првој класи квалитета.

На овом подручју налазе се станишта бројних ретких и угрожених биљних врста. У Парку природе „Златибор”, доминирају аутохтоне шуме црног бора и мешовите шуме црног и белог бора, које су сврстане у приоритетна Natura 2000 станишта.



Водопад Скававац
(Фото: С. Белић)



Водопад Врелског потока (Фото: С. Белић)



Стене ултрамафитског Златиборског масива (Фото: М. Николић)



Echium russicum (змијоглавка) (Фото: М. Радаковић)



Гостиџски водопад
(Фото: С. Симић)



Потошна пастрмка *Salmo trutta* (Фото: Н. Секулић)



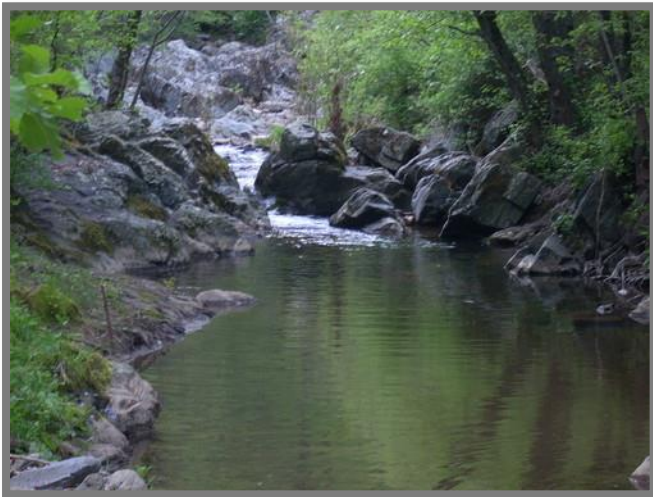
Река Камишпа (Фото: С. Симић)

ПАРК ПРИРОДЕ „РАДАН”

Парк природе „Радан” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Парка природе „Радан” износи 41.312,66 ha и обухвата општине Куршумлија, Бојник, Лебане, Медвеђа и Прокупље.

Парк природе „Радан”, одликује се изразито геолошком и предеоном разноврсносношћу, а нарочито изразитим облицима вулканског рељефа. Парк природе „Радан” има посебну вредност за регион јужне Србије, изражене биолошке разноврсности, атрактивне геоморфологије, створених културних обележја, особености градитељства и традиционалног начина живота локалне заједнице.

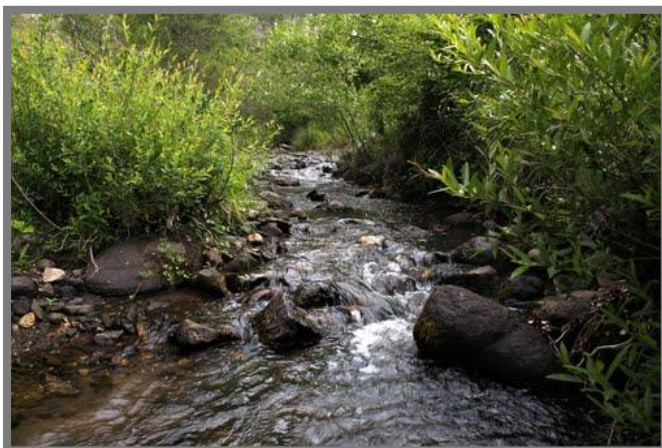
Поред Споменика природе „Ђавоља варош” и Царичин град се истиче као изузетан културно-историјски споменик, заштићен од стране надлежних институција.



Пуста река



Проломска река



Гајтанска река

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „ПАШЊАЦИ ВЕЛИКЕ ДРОПЉЕ”

Специјални резерват природе „Пашњаци велике дропље” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Специјални резерват природе „Пашњаци велике дропље” износи 6.779,77 ha и обухвата територију града Кикинде и општина Чока и Нови Кнежевац.

Специјални резерват природе „Пашњаци велике дропље”, одликује јединствени исконски мозаик степских, слатинских и мочварних станишта и једина преостала популација велике дропље (*Otis tarda*) у Републици Србији. Услед измене, нестанка и распарчавања некадашњих природних пространа која су им пружала услове за живот, великим дропљама се драстично смањују бројност и распрострањење. Ове крупне и осетљиве птице тешко опстају у условима интензивне обраде земље и узурпације простора. Драстичан пад популације и стална опасност у којој се налазе, уврстила их је на листу најугроженијих врста на Планети - IUCN Red List, као и на листу врста заштићених претходно као природне реткости, а сада као строго заштићене врсте у Србији. У циљу очувања последњег уточишта ове врсте у нашој земљи, као и њених

највреднијих станишта, 1997. године је успостављено заштићено природно добро на површини од 979,4394 хектара. Резултати вишегодишњег рада на праћењу стања и борби за очување и унапређење једине популације ове врсте у Србији, указали су да је простор на коме се одвија активност великих дропљи много шири од првобитно заштићеног подручја. У циљу очувања јединствене популације велике дропље и њеног станишта у Србији, донет је нови акт о заштити ширег подручја.





СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „РТАЊ”

Специјални резерват природе „Ртањ” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Специјалног резервата природе „Ртањ” износи 4.997,17 ha и обухвата општине Сокобања и Бољевац.

Специјални резерват природе „Ртањ”, одликује се специфичним рељефом са купастим врхом Шилјак и врло стрмим падинама, крашким рељефом са дубоким јамама и различитим облицима краса.



Врмианско језеро

ПРЕДЕО ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „КУЛТУРНИ ПРЕДЕО ТРШИЋ-ТРОНОША”

Предео изузетних одлика „Културни предео Тршић-Троноша” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Предела изузетних одлика „Културни предео Тршић-Троноша” износи 1802,57 ha и обухвата територију града Лознице.

Основне створене вредности заштићеног подручја, чине знаменито место „Спомен кућа Вука Стефановића Караџића” са заштићеном околином, као непокретно културно добро од изузетног значаја, као и Споменик културе од великог значаја „Манастир Троноша”.

Природне вредности подручја чине очувани комплекси аутохтоних ксеротермофилних сладуново-церових и других типова шума, ксеромезофилних китњакових и грабових, као и мезофилних букових шума. Јединствени спој природних и створених вредности, Предео изузетних одлика „Културни предео Тршић-Троноша” представља посебно вредне амбијенталне целине.



Спомен-кућа у Тршићу типа полубрвнара - получатмара



Вукова стаза данас – деоница ка Спомен кући и Сабориште

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „ЗАСАВИЦА”

Специјални резерват природе „Засавица” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Специјални резерват природе „Засавица” износи 1128,55 ha и обухвата територију града Сремска Митровица и општине Богатић.

Подручје реке Засавице стављено је под заштиту 1997. Године. Простор је заштићен како би се очувао природни водоток карактеристичан за равничарске пределе, као и водена и влажна станишта строго заштићених и заштићених врста биљака и животиња.

Током валоризације природних вредности СРП „Засавица” и његовог непосредног окружења обављено је, између осталог, картирање и вредновање биодиверзитета засновано на примени критеријума Natura 2000. На основу резултата ових истраживања проистекла је потреба за повећањем површине под заштитом, која је са површином од 670,99 ha, проширена на површину заштите која сада износи 1.128,55 ha.



Карактеристичан пејсаж на водотоку Засавице



Улазна капија са дуборезом старих раса домаћих животиња



Обилазак Засавице туристичким бродом „Умбра”

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „БЛЕДЕРИЈА”

Споменик природе „Бледерија”, ставља се под заштиту, као природно добро од регионалног, односно великог значаја и сврстава се у II категорију заштите. Површина

Споменика природе „Бледерија”, износи **398.87 ha** и налази се на територији општине Кладово.

Споменик природе „Бледерија” ставља се под заштиту да би се очувало богатство и разноврсност облика геодиверзитета, који карактерише извориште Бледерије разбијеног типа са 4 места истицања врела. Поред тога изваја се и велика акумулација бигра у доњем току. На подручју Споменика природе „Бледерија” налази се фрагментно очувана шумска вегетација у комплементарности са биљним и животињским светом.





Велики понор



Бигар водопада Бледерије



Бигар - структура, детаљ

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „ОСРЕДАК”

Специјални резерват природе „Осредак”, ставља се под заштиту, као природно добро од од регионалног, односно великог значаја и сврстава се у II категорију заштите. Површина Специјални резерват природе „Осредак”, износи 153,14 ha и налази се на територији катастарских општина Бресно Поље, Беле Воде, Кукљин и Глободер.

Једно је од најбогатијих мочварних станишта у долини Западне Мораве. Састоји се од сплета старих рукаваца, мртваја и десетина новонасталих језера која у настала деценијским вађењем песка, претежно у атару села Беле Воде.

Посебна карактеристика Специјални резерват природе „Осредак”, огледа се у перманентном премештању корита Западне Мораве. Мочварно станиште настало на тим коритима је значајно за заштиту птица мочварица, водоземаца и гмизаваца, као и за заштиту водене вегетације.



СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „БОРАЧКИ КРШ”

Споменик природе „Борачки крш” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Споменика природе „Борачки крш” износи 68,22 ha и обухвата територију општине Кнић.

Споменик природе „Борачки крш”, карактертишу репрезентативни примери стубасто лучени кварцлатита, који представљају изузетну геолошку и геоморфолошку вредност. Географске и микроклиматске околности допринеле су да се на овом подручју развије карактеристична флора и фауна, од чега се истиче присуство 79 врста птица



Еродовани стубасто лучени кварцлатити



Кварцлатит са Борачког крша



Поглед са северних падина Борачког крша



„Амфитеатар“ на источној страни Борачког крша, станиште планинског мрмољка (*Ichthyosauria alpestris*)



Планински мрмољак (*Ichthyosauria alpestris*)

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „БРЗАНСКО МОРАВИШТЕ”

Специјални резерват природе „Брзанско моравиште” ставља се под заштиту, као природно добро од од регионалног, односно великог значаја и сврстава се у II категорију заштите. Површина Специјалног резервата природе „Брзанско моравиште”, износи 64,76 ha и налази се на територији Града Јагодине.

Представља једно од последњих очуваних мочварних станишта, а чини га стари меандар реке Велике Мораве код села Брзан.

Специјални резерват природе „Брзанско моравиште” карактерише знатно присуство птица мочварица као део миграторног коридора и обезбеђује услове за гнежђење многих ретких и заштићених врста птица. На овом простору редовно борави око 60 строго заштићених врста птица, од којих се око 30 и гнезди. Специјални резерват природе „Брзанско моравиште” је од изузетног значаја као репродуктивни центар за више врста водоземаца и гмизаваца, односно за очување укупног биодиверзитета овог подручја.



Слика 2: Водена површина на Брзанском моравишту, мај 2007.
(фото. Г. Секулић)



Слика 3. Суво корито Брзанског моравишта, јул 2007.
(фото: С. Симић)



Гигантско стабло беле тополе на Брзанском мравишту (фото:Г. Секулић)



: Брзанско моравиште је важан локалитет не само за гнезђење, већ и миграцију птица
(фото: Г. Секулић)

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ПЕЋИНСКИ СИСТЕМ САМАР”

Споменик природе „Пећински систем Самар”, ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Споменика природе „Пећински систем Самар” износи 56,50 ha и обухвата територију општине Сврљиг.

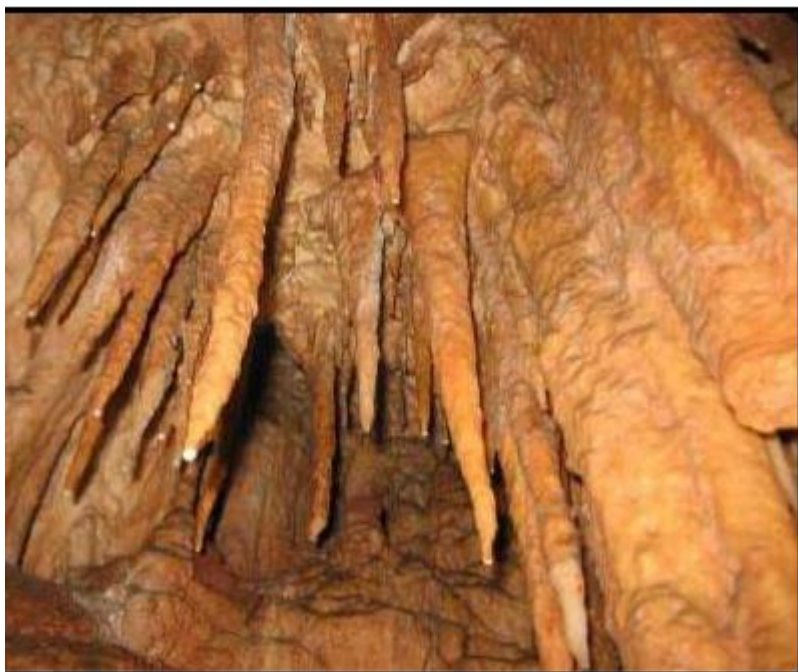
Споменик природе „Пећински систем Самар” карактерише тунелско пећински система флувио-крашког типа, који је развијен у два нивоа проходних канала и са једним стално потопљеним нивоом подземне крашке циркулације. Значајан је и као станиште ретких и ендемичних врста животиња и инсеката, нарочито врсте зглавкара гујиног чешља, више врста слепих мишева, великог и малог потковичара, као и фосилних налаза животиња из плеистоцена и холоцена.



Калцитна покорица у Каналу са језером, исталожена из презасићеног раствора
(Фото. С. Огњеновић).



Детаљ кречњачког моста Самар (Фото. Д. Нешић).



Сталактити, детаљ из Канала са језером (Фото. Д. Нешић).

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ПРЕРАСТ ШУПЉА СТЕНА”

Споменик природе „Прераст Шупља стена” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Споменика природе „Прераст Шупља стена” износи 8, 26 80 ha и налази се на територији општине Мајданпек.

Споменик природе „Прераст Шупља стена“ карактеришу геоморфолошке, хидрографске и ботаничке вредности масивног природног каменог моста – прераста, као природног феномена флувиокраса окруженог широким појасом шуме, висине од 9,5 m изнад корита реке Прераст.

Слика 1: Понор у Прерасту



Слика 2: Ушће Прерасти у реку Шашку





Слика 5: Грандиозни камени мост на реци Прераст



Слика 6: Поглед кроз камени мост Прераст "Шупља стена"

СТРОГИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „ЈАРЕШНИК”

Строги резерват природе „Јарешник” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Строгог резервата природе „Јарешник” износи 6, 21 31 ha и налази се на територији општине Босилеград.

Строги резерват природе „Јарешник” одликује се јединственом шумом кримског бора (*Pinus nigra spp.pallasiana*), која је опстала на крајњој северозападној граници свог ареала.



Сл. 1. Изглед коре код старих борова у пределу прсне висине

Фото: З. Стојковић



Клека као пратећа врста бора



Млада борова састојина у густом склопу



Источна граница Специјалног резервата природе

Фото: З. Стојковић

СТРОГИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „КАЛЕНИЋ”

Строги резерват природе „Каленић”, ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Строгог резервата природе „Каленић” износи 2 ha и налази се на територији општине Рековац.

Строги резерват природе „Каленић” карактерише ретка и јединствена климатогена шумска заједница сладуна и цера (*Quercetum farnetto-cerris*) старости око 100 година, која представља и значајно станиште строго заштићених врста фауне птица као што су мишар, шумска сова, велики шарени детлић, кос, дрозд имелаш, велика и обична сива сеница, брглез и др.





СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ТУПИЖНИЧКА ЛЕДЕНИЦА”

Споменик природе „Тупижничка леденица” ставља се под заштиту, као природно добро од изузетног значаја и сврстава се у I категорију заштите. Површина Споменика природе „Тупижничка леденица” износи 1 ha 23a 89 m² и оналази се на територији општине Књажевац.

Тупижничка леденица је најпознатији спелеолошки објект планине Тупижнице. Тупужничка леденица је крашка јама сложених морфолошких, генетских и еволутивних одлика. Биолошки диверзитет Леденице још увек није довољно истражен. За сада су из Леденице познате три врсте каверниколне фауне од којих су две нове за науку. Посебно је значајан налаз женке инсекта из рода *Lesteva*, која одговара високопланинској врсти карактеристичној за хладне објекте са снегом и ледом.



Сл. 4 Најнижи јамски канал у Леденици (Фото. Д. Нешић).



Западни структурни одсек Тупијнице са делом високе површи (1000-1100 m) и Глоговачким врхом (1160 m), (Фото. Д. Нешић).



Сл 6. Почетак стварања леда у Леденици (Фото. Д. Нешић)